

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO FORMATION OF INVESTMENT STRATEGY OF AGRICULTURAL SPHERE DEVELOPMENT

У статті розроблено й обґрунтовано теоретико-методичні підходи до формування державної інвестиційної стратегії розвитку аграрної сфери. Визначено, що основними цілями, на які повинні орієнтуватися суб'єкти державного управління інвестиційними процесами в аграрній сфері, є стабілізація та розвиток відтворювального процесу, збереження і розвиток сільського укладу життя, сталий розвиток сільських територій, що відповідає критеріям економічної, соціальної та екологічної ефективності. Зазначено, що в умовах ринкової економіки розвиток інвестиційної діяльності в аграрній сфері має здійснюватися відповідно до прийнятої аграрної політики в рамках національної стратегії розвитку, що забезпечить отримання конкурентних переваг, стійкий фінансовий стан і вирішення соціальних проблем сільських територій. Установлено, що важливою умовою системної організації інвестиційної діяльності з метою підвищення її ефективності є концепція структурної перебудови і розвитку виробничого сектору аграрної сфери за пріоритетними напрямками.

Ключові слова: стратегія, інвестиційний процес, управління, аграрна сфера, формування, організація.

В статті розроблено й обґрунтовано теоретико-методичні підходи до формування

державної інвестиційної стратегії розвитку аграрної сфери. Определено, что основными целями, на которые должны ориентироваться субъекты государственного управления инвестиционными процессами в аграрной сфере, являются стабилизация и развитие воспроизводственного процесса, сохранение и развитие сельского уклада жизни, устойчивое развитие сельских территорий, что соответствует критериям экономической, социальной и экологической эффективности. Отмечено, что в условиях рыночной экономики развитие инвестиционной деятельности в аграрной сфере должно осуществляться в соответствии с принятой аграрной политикой в рамках национальной стратегии развития, что обеспечит получение конкурентных преимуществ, устойчивое финансовое состояние и решение социальных проблем сельских территорий. Установлено, что важным условием системной организации инвестиционной деятельности с целью повышения ее эффективности является концепция структурной перестройки и развития производственного сектора аграрной сферы по приоритетным направлениям.

Ключевые слова: стратегия, инвестиционный процесс, управление, аграрная сфера, формирование, организация.

УДК 65.011.47:653.27:631.11

<https://doi.org/10.32843/bses.60-6>

Сергієнко В.І.

здобувач

Полтавська державна аграрна академія

Serhienko Volodymyr

Poltava State Agrarian Academy

The article develops and substantiates the theoretical and methodological approaches to the formation of the state investment strategy for the development of the agricultural sector. The effectiveness of the investment strategy for the development of the agricultural sector is largely determined by the state of agricultural production, which forms the production and infrastructural potential of rural areas and creates conditions for the successful functioning of the population, meeting its basic food needs. It is determined that the main goals of the subjects of state management of investment processes in the agricultural sector are stabilization and development of the reproduction process, preservation and development of rural life, sustainable development of rural areas, which meets the criteria of economic, social and environmental efficiency. It is noted that in a market economy, the development of investment activities in the agricultural sector should be carried out in accordance with the adopted agricultural policy in the framework of strategies that will ensure competitive advantage, stable financial condition and solving social problems of rural areas. It is established that an important condition of the system organization of investment activity in order to increase its efficiency is the concept of structural adjustment and development of the production sector of the agricultural sector in priority areas. The system-forming role of state management of investment activity is manifested in the ability of investment to influence the structural restructuring of the agricultural economy in the direction of its technical and technological modernization. Management of the investment system in the agricultural sector should be aimed not at changing the structure and its composition, but also at improving the nature of relations, interactions between the structural elements of the system and their role in the management process. The basis for improving the management of the sectoral investment complex is the unity and coherence of economic, legal and administrative measures aimed not only at fulfilling economic objectives, but also at increasing the quality of life of the population.

Key words: strategy, investment process, management, agricultural sphere, formation, organization.

Постановка проблеми. Підприємницька, інвестиційна діяльність та у цілому стан економіки значною мірою залежать від державної політики. Своїми діями держава може гальмувати або прискорювати ці процеси. Ринкова економіка, незважаючи на її численні позитивні риси, не здатна автоматично регулювати підприємницьку та інвестиційну діяльність, а також усі економічні й соціальні процеси в інтересах усього суспільства.

Державна стратегія інвестиційного розвитку, орієнтована на підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва у цілому та його суб'єктів, дає змогу встановити пріоритетні цілі й

завдання соціально-економічного розвитку галузі, визначає перспективи припливу капіталу, зумовлює напрями, темпи і результативність структурних перетворень, що є необхідною умовою підвищення якості життя населення, показників економічної, соціальної та екологічної ефективності. Усе це передбачає необхідність розроблення ефективних інструментів для створення сприятливого інвестиційного клімату в аграрній сфері.

Ефективність реалізації інвестиційної стратегії розвитку аграрної сфери багато в чому визначається станом аграрного виробництва, яке формує виробничий та інфраструктурний потенціал сіль-

ських територій і створює умови для успішного функціонування життєзабезпечення населення, задоволення його базових потреб у продовольстві. Особливу роль аграрне виробництво відіграє у процесі модернізації вітчизняної економіки, реалізації комплексу державних цільових програм, у системі заходів антикризового регулювання. Реалізація ресурсного потенціалу аграрної сфери передбачає необхідність формування інвестиційної стратегії її розвитку в національній економіці у цілому і на рівні регіонів в умовах подолання світової економічної кризи та відновлення поступальної макроекономічної динаміки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретико-методологічні, науково-методичні та прикладні аспекти розвитку інвестиційних процесів в аграрній сфері та управління ними на різних рівнях досліджувалися і відображені у роботах багатьох вітчизняних учених. Значні наукові напрацювання для вирішення зазначеної проблематики здійснили: О. Балацький, В. Бондарчук, І. Вініченко, О. Гудзь, Б. Данилишин, О. Дацій, О. Зоря, М. Крупка, І. Ксьонжик, Ю. Лупенко, П. Макарєнко, М. Малік, Л. Мармуль, Л. Михайлова, О. Олійник, А. Пересада, В. Плаксєнко, П. Саблук, Ю. Хвесик, О. Федорчак та ін. Проте на разі недостатньо наукових публікацій, які стосуються розроблення й обґрунтування теоретико-методичних підходів до формування державної інвестиційної стратегії розвитку аграрної сфери.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у розробленні й обґрунтуванні теоретико-методичних підходів до формування державної інвестиційної стратегії розвитку аграрної сфери. Виходячи із цього, завданням дослідження є визначення цілей державної інвестиційної політики на різних рівнях управління в аграрній сфері, що дасть змогу розробити послідовність формування інвестиційної стратегії розвитку галузі в умовах сучасних інституційних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розвитку національної економіки, впровадження нових технологій, проведення наукових досліджень, розширення ринкової інфраструктури необхідні великі довгострокові інвестиції, які багато в чому залежать від інвестиційної політики держави і суб'єктів господарювання, організації інвестиційної діяльності на макроекономічному рівні й безпосередньо на кожному підприємстві.

Основними цілями, на які повинні орієнтуватися суб'єкти державного управління інвестиційними процесами в аграрній сфері, є:

1. Стабілізація та розвиток відтворювального процесу, що передбачає стимулювання та активізацію інвестиційної діяльності в аграрній сфері, підвищення інвестиційної привабливості аграрного виробництва, забезпечення збалансованості всіх ланок аграрної сфери, оптимізацію структури

інвестицій за рахунок різних джерел фінансування, захист прав інвесторів, розвиток інфраструктури інвестиційного процесу.

2. Збереження і розвиток сільського укладу життя, сталий розвиток сільських територій, що відповідає критеріям економічної, соціальної та екологічної ефективності.

Ієрархію цілей інвестиційної політики наведено в табл. 1.

В умовах ринкової економіки розвиток інвестиційної діяльності в аграрній сфері має здійснюватися відповідно до прийнятої аграрної політики у рамках національної стратегії розвитку, що забезпечить отримання конкурентних переваг, стійкий фінансовий стан і вирішення соціальних проблем сільських територій. Узагальнення наукового матеріалу [1–9] показує, що економічні стратегії класифікуються за різними ознаками: за циклом розвитку (зростання, стабілізації, виживання), за характером впливу (наступальна, оборонна), за впливом на ринок (глибокого проникнення, розширення ринку, розроблення продукції, диверсифікації), за термінами реалізації (короткострокова, середньострокова, довгострокова), за рівнем управління (корпоративна, ділова, функціональна).

Поряд із традиційними стратегіями, особливо в умовах невизначеності, виділяють стратегію синергізму. Стратегія синергізму – це стратегія отримання конкурентних переваг за рахунок поєднання двох або більшого числа бізнес-одиниць в одних руках і передбачає підвищення ефективності діяльності за рахунок спільного використання ресурсів (синергія технологій і витрат), ринкової інфраструктури (спільний збут) або сфер діяльності (синергія планування й управління). Значення стратегії синергізму полягає у тому, що вона забезпечує інтегральний ефект від поєднання зусиль різних господарюючих суб'єктів [7].

Застосування інвестиційної стратегії на галузевому рівні забезпечує більш ефективний розвиток аграрної сфери, оскільки:

- забезпечує механізм реалізації довгострокових цілей (у тому числі й інвестиційних);
- дає змогу реально оцінити інвестиційні можливості;
- забезпечує максимально можливе використання інвестиційного потенціалу для досягнення мети;
- забезпечує швидку реалізацію нових інвестиційних можливостей, що виникають під впливом зовнішніх і внутрішніх змін;
- урахує можливі альтернативи інвестиційної поведінки, дає змогу їх прогнозувати;
- дає можливість оцінити порівняльні переваги в інвестиційній діяльності;
- об'єднує стратегічне, поточне й оперативне управління інвестиційною діяльністю.

Таблиця 1

Ієрархія цілей інвестиційної політики на різних рівнях управління в аграрній сфері

Рівень управління	Цільова орієнтація	Функціональна спрямованість	Очікуваний результат
Аграрне підприємство	Максимізація отримання прибутку на основі активізації інвестиційної діяльності	Оптимізація структури виробництва, реконструкція виробництва і оновлення основного капіталу. Впровадження інноваційних технологій. Формування ефективних внутрішньогосподарських відносин. Підвищення рівня кваліфікації працівників	Розвиток виробництва, підвищення продуктивності праці. Економічна стійкість. Соціальна стабільність працівників. Збільшення прибутку
Сільські території	Стабільний розвиток території на основі консолідації коштів і створення умов для ефективного використання наявного потенціалу	Формування та підтримка політики розвитку кооперативів із переробки сільськогосподарської продукції та обслуговування товаровиробників, інформаційно-консультаційне забезпечення, виконання державних інвестиційних програм і проєктів	Ефективно функціонує система економічних відносин. Відбувається залучення інвестицій та здійснюється інноваційна діяльність. Підвищуються рівень і якість життя, відбувається комплексний розвиток сільських територій
Регіональний рівень	Стабілізація і розвиток відтворювального процесу на основі активізації інвестиційної діяльності в регіональному аграрному секторі. Забезпечення конкурентоспроможності регіону	Створення умов для інвестиційної привабливості аграрного виробництва, забезпечення збалансованості всіх ланок аграрної сфери, націленості їх на кінцевий результат, оптимізація структури інвестицій, розвиток інфраструктури інвестиційного процесу. Контроль виконання державних та регіональних програм та проєктів	Стабілізація і підвищення ефективності аграрного виробництва. Розширення ринків збуту продукції. Розвиток соціальної сфери і формування сприятливого життєвого середовища для сільського населення
Національний рівень	Реалізація напрямів аграрної політики для забезпечення продовольчої та економічної безпеки, підвищення рівня і якості життя	Розроблення і реалізація стратегії розвитку аграрної сфери на середньострокову і довгострокову перспективу. Контроль над реалізацією загальнонаціональних програм і проєктів	Стабільність розвитку всіх галузей аграрної сфери, конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках

Джерело: побудовано на основі [1; 2; 4; 7–9]

Формування інвестиційної стратегії – складний творчий процес, який базується на прогнозуванні кон'юнктури інвестиційного ринку та умов здійснення інвестиційної діяльності. Під час формування інвестиційної стратегії здійснюється великий пошук, дослідження та оцінка альтернативних варіантів інвестиційних рішень. Передумовою формування інвестиційної стратегії є базова стратегія економічного розвитку аграрної сфери, по відношенню до якої інвестиційна стратегія носить підпорядкований характер і повинна узгоджуватися з нею за цілями й етапами реалізації. Процес формування галузевої інвестиційної стратегії проходить низку етапів (рис. 1).

Формування стратегічних цілей інвестиційної діяльності повинно виходити, перш за все, із системи цілей базової стратегії. Ці цілі можуть бути сформульовані у такому вигляді:

1. Узгодженість інвестиційної стратегії з базовою стратегією.
2. Внутрішня збалансованість інвестиційної стратегії.
3. Узгодженість інвестиційної стратегії із зовнішнім середовищем.

4. Реалізованість інвестиційної стратегії з погляду ресурсного потенціалу.

5. Прийнятність рівня ризику, пов'язаного з реалізацією інвестиційної стратегії.

6. Результативність інвестиційної стратегії.

Разом із тим слід оцінити фінансові можливості суб'єктів галузі, інвестиційну активність, інформаційну забезпеченість і налагодженість зв'язків із зовнішнім середовищем, повноту використання інвестиційного потенціалу, застосування інвестиційного аналізу, нормування, бюджетування і контролю з метою вирішення перспективних завдань.

Важливою умовою системної організації інвестиційної діяльності з метою підвищення її ефективності є концепція структурної перебудови і розвитку виробничого сектору аграрної сфери за пріоритетними напрямками. Ключове питання здійснення збалансованого економічного і соціального розвитку полягає у відповідності ресурсної бази визначеним соціально-економічним цілям. Оскільки цілі визначаються потребами, а потреби можуть бути безмежними, дане питання зазвичай переходить у площину недостатності ресурсів. Проте дефі-

Рис. 1. Послідовність формування інвестиційної стратегії в аграрній сфері

Джерело: побудовано автором

цит ресурсів – загальна властивість економічних систем, які знаходяться в режимі розвитку. Отже, необхідність вибору сфер і завдань, які потребують першочергової уваги, – формування системи інвестиційних пріоритетів – є об’єктивно зумовленою. Необхідність обґрунтування пріоритетів економічного розвитку доведена теорією і практикою проведених перетворень в економіці.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, цілеспрямоване використання обмежених інвестиційних ресурсів відповідно до економічних, соціальних та галузевих пріоритетів робить інвестиційну діяльність більш результативною і керованою. Системоутворююча роль державного управління інвестиційною діяльністю проявляється у здатності інвестицій впливати на структурну перебудову аграрної економіки в напрямі її технічної та технологічної модернізації. Випадкові, неузгоджені заходи відносно пошуків інвестиційної діяльності в аграрній сфері, а також поодинокі капіталомісткі інвестиційні проекти, які реалізуються в державі, не вирішують проблему сталого розвитку аграрної сфери. Системна модернізація економіки повинна відбуватися за рахунок переходу від випадкових інвестиційних проектів до розроблення інвестиційної політики, яка спрямована на ріст економіки і підвищення ефективності виробництва, на збереження й відтворення трудових, матеріальних і природних ресурсів та вирішення проблем сталого розвитку сільських територій.

Управління інвестиційною системою в аграрній сфері має бути спрямоване не лише на зміну структури та її складу, а й на вдосконалення харак-

теру відносин, взаємодій між структурними елементами системи та їх ролі у процесі управління. Основою вдосконалення управління галузевим інвестиційним комплексом є єдність і узгодженість заходів економічного, правового та адміністративно-управлінського характеру, спрямованих не лише на виконання економічних завдань, а й на зростання якості життя населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балацький О.Ф., Теліженко О.М., Соколов М.О. Управління інвестиціями : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2004. 231 с.
2. Бондарчук В.Д. Функціонування механізмів державного управління інвестуванням інноваційної діяльності регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 5. С. 10–13.
3. Герасименко Ю.В., Козловський С.В. Моделювання інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі України : монографія. Вінниця : Глобус-Прес, 2017. 236 с.
4. Ілляшенко С.М. Інвестиційна політика держави як інструмент економічного розвитку країни. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2(19). С. 207–210.
5. Крупка М.І. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 26–37.
6. Мамуль Л.О., Чернявська Т.А. Нові методичні підходи до аналізу інвестиційної привабливості регіонів. *Вісник економічної науки України*. 2005. № 1(7). С. 83–89.
7. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом : навчальний посібник. Київ : Лібра, 2002. 471 с.

8. Хвесик Ю.М. Інвестиції в аграрний сектор: пріоритети та механізми нарощення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. С. 5–8.

9. Федорчак О.В. Державне управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні в Україні: проблеми та напрями вдосконалення. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. Вип. 2(52). С. 1–9.

REFERENCES:

1. Balats'kyj O.F. (2004) Upravlinnia investytsiiamy [Investment management]. Sumy: Universytets'ka knyha. (in Ukrainian)

2. Bondarchuk V.D. (2010) Funktsionuvannia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia investuvanniam innovatsijnoi diial'nosti rehionu [Functioning of mechanisms of state management of investment of innovative activity of the region]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 5, pp. 10–13.

3. Herasymenko Y.V., Kozlovs'kyj S.V. (2017) Modelyuvannia investytsiynykh protsesiv v ahropromyslovomu kompleksi Ukrayiny [Modeling of investment processes in the agro-industrial complex of Ukraine]. Vinnytsya: Hlobus-Pres. (in Ukrainian)

4. Iliashenko S. M. (2013) Investytsiina polityka derzhavy iak instrument ekonomichnoho rozvytku krainy

[The investment policy of the state as an instrument of economic development]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 2 (19), pp. 207–210.

5. Krupka M.I. (2012) Analiz formuvannia j vykorystannia finansovoho potentsialu investytsijnoi diial'nosti v Ukraini. [Analysis of the formation and use of financial potential of investment activities in Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, no. 2, pp. 26–37.

6. Marmul' L.O., Cherniavs'ka T.A. (2005) Novi metodychni pidkhody do analizu investytsiynoyi pryvablyvosti rehioniv [New methodological approaches to the analysis of investment attractiveness of regions]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, vol. 1(7), pp. 83–89.

7. Peresada A.A. (2002) Upravlinnya investytsiynym protsesom [Management of the investment process]. Kyiv: Libra. (in Ukrainian)

8. Khvesyk Yu.M. (2016) Investytsiyi v ahraryny sektor: priorytety ta mekhanizmy naroshchennya [Investment in agrarian sector: priorities and increase mechanisms]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 22, pp. 5–8.

9. Fedorchak O.V. (2017) Derzhavne upravlinnya investytsiynoyu diyal'nisty na rehional'nomu rivni v Ukrayini: problemy ta napryamy vdoskonalennya [State administration of investment activity at the regional level in Ukraine: problems and areas of improvement]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2 (52), pp. 1–9.